

Roland DE VAUX OP, *Instytucje Starego Testamentu*, tł. T. Brzegowy, Poznań 2004, ss. 692.

Nakładem wydawnictwa Pallottinum ukazała się ostatnio książka pt. *Instytucje Starego Testamentu*. Jej autorem jest francuski dominikanin, który przez wiele lat pracował na terenie Ziemi Świętej, gdzie pełnił funkcję dyrektora sławnej *École Biblique et Archéologique Française*. Pierwsze francuskie wydanie tej książki ukazało się w 1957 roku. Jednak pomimo upływu czasu publikacja ta nie straciła nic ze swej aktualności. W tym czasie stała się klasyczną pomocą w toku studiów biblijnych. Dotychczas nie była ona dostępna w języku polskim. Do ważnego zadania przybliżenia polskiemu czytelnikowi tego niezwykle wartościowego dzieła podjął się profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ks. Tadeusz Brzegowy. Jego praca nie polegała tylko na przetłumaczeniu książki, lecz również na jej uaktualnieniu w zakresie bibliografii.

Praca ojca de Vaux jest swego rodzaju encyklopedycznym przewodnikiem po instytucjach biblijnych zwłaszcza dotyczących Starego Testamentu. Truizmem jest stwierdzenie, że znajomość instytucji biblijnych stanowi niezbędny warunek zrozumienia tekstu Pisma Świętego. Jak wiadomo bardzo często problemy z percepcją tekstu natchnionego wynikają właśnie z stąd, że autor natchniony posługiwał się innym sposobem myślenia niż posługuje się nim współczesny czytelnik. Nie można przy lekturze Pisma Świętego próbować przenosić opisanych w nim wydarzeń do dzisiejszego sposobu rozumowania, ale przeciwnie należy poznać sposób myślenia człowieka czasów Starego Przymierza i z tej pozycji odczytywać skierowane także do współczesnego człowieka Słowo Boże. Różnica w mentalności jest tak wielka, że to, co dla człowieka współczesnego autorowi natchnionemu było rzeczą zupełnie oczywistą, dla czytelnika żyjącego w XXI wieku wydaje się czymś często trudnym do pojęcia. Dotyczy to bardzo rozległego obszaru zagadnień począwszy od spraw związanych z kultem religijnym, sposobów oddawania chwały Panu Bogu poprzez różnego rodzaju instytucje społeczne aż do zwyczajów i tradycji dotyczących życia rodzinnego.

Omawiana książka jest pomocna przy poznawaniu instytucji Starego Testamentu we wszystkich wymienionych obszarach. Jest ona dziełem bardzo obszernym. Pod względem formalnym składa się z dwóch niezależnych tomów, które w edycji polskiej zostały połączone w jedną całość. Praca ojca de Vaux składa się z pięciu części. Nie są one równe pod względem objętościowym, dostrzec można bardzo znaczne dysproporcje. Dla przykładu rozdział zatytułowany *Nomadyzm* składa się zaledwie z 16 stron, podczas gdy rozdział zatytułowany *Instytucje Religijne* zawiera tych stron ponad 240. Nie jest to jednak zarzut, gdyż autor włożył bardzo wiele wysiłku w utworzenie przejrzystej struktury pracy a dokonanie ścisłych podziałów było niezwykle trudne. Wiadomo bowiem, że w życiu starożytnego Izraela życie religijne, społeczne i rodzinne było ze sobą powiązane w sposób bardzo ścisły. Wielokrotnie niemożliwe jest do odróżnienia czy dana instytucja należy do kręgu instytucji związanych z życiem religijnym czy np. z życiem rodzinnym. Religia judaistyczna przenikała życie społeczne Izraelitów.

Rozdział pierwszy zatytułowany Nomadyzm i jego pozostałości traktuje o pierwotnej organizacji plemiennej Izraelitów, prawach, którymi rządziła się ta społeczność takich jak prawo gościnności i azylu albo prawo pomsty krwi. Rozdział ten zawiera także przedstawienie ideału nomadycznego, który przetrwał dużo dłużej niż sama taka właśnie forma organizacji życia społecznego Izraelitów. Ideał taki pojawiał się w czasach o wiele późniejszych między innymi w nauczaniu Proroków.

Rozdział drugi zatytułowany Instytucje rodzinne dotyczy zagadnień wynikających z prawa naturalnego a zatem obecnych we wszystkich kulturach i religiach. Jednak rodzina izraelska miała swoje cechy specyficzne odróżniające ją od rodzin żyjących w innym czasie i miejscu. Omówiony został typ rodziny izraelskiej ze szczególnym uwzględnieniem solidarności rodzinnej i instytucji wybawcy. Wiele uwagi autor poświęcił małżeństwu, którego znaczenie nie dotyczyło wyłącznie życia rodzinnego, lecz małżeństwo było także ukazywane jako symbol relacji łączących Pana Boga z Jego ludem. W rozdziale tym zostały ponadto omówione obrzędy związane z pogrzebem a także zasady dotyczące następstwa i dziedziczenia.

Trzeci rozdział dotyczy instytucji cywilnych. Ta część książki została opracowana ze szczególną wnikliwością, zawiera analizę sytuacji społecznej, demograficznej Izraela w czasach biblijnych, podziału narodu izraelskiego na poszczególne grupy społeczne, zagadnienie władzy, osoby króla, urzędników królewskich i administracji królewskiej, kwestie związane z finansami oraz z wymiarem sprawiedliwości i zagadnienia ekonomiczne. Uzupełnieniem tego rozdziału są informacje dotyczące rachuby czasu oraz jednostek miar i wag, które znajdujemy w Piśmie Świętym.

Czwarty rozdział zatytułowany jest Instytucje wojskowe. Jak wiadomo armia odgrywała w życiu starożytnego Izraela bardzo istotne znaczenie, szczególnie w tych czasach, kiedy Izrael wykazywał suwerenność państwową. W późniejszych czasach wojny prowadzone przez Izraelitów były najczęściej różnego rodzaju powstaniem prowadzonymi przeciwko okupantom. W rozdziale tym znajdujemy dane dotyczące organizacji armii izraelskiej, zasad budowania miast obronnych oraz uzbrojenia znanego w czasach biblijnych i wzmiankowanego w Piśmie Świętym.

Rozdział piąty Instytucje religijne jest niezwykle obszerny. Zawiera on najpierw analizę miejsc sprawowania kultu przez Izraelitów, sanktuariów w czasach przed centralizacją kultu. Następnie przedstawiona została Świątynia jerozolimska łącznie z zagadnieniami dotyczącymi teologii Świątyni, centralizacji kultu i możliwych przyczyn wprowadzenia tego właśnie prawa w życie starożytnego Izraela. Następnie autor omawia urzędy kapłanów, lewitów w poszczególnych okresach dziejów Izraela, oraz przedstawia rytuał ofiarniczy, zasady składania poszczególnych ofiar, historię ofiar izraelskich oraz genezę rytuału izraelskiego. Przy przedstawianiu religijnego znaczenia ofiary autor przeanalizował także odniesienia pozabiblijne, które mogą pomóc w zrozumieniu traktowania ofiar przez izraelitów w czasach starego przymierza. Wreszcie ostatnia część tego rozdziału poświęcona jest świętom występującym w kalendarzu żydowskim, zarówno świętom najważniejszym, podstawowym jak i tym, które zostały wprowadzone do tradycji żydowskiej w czasach późniejszych.

Jak widać z tego pobieżnego omówienia zakres zainteresowań autora jest niezwykle szeroki. Praca jest dziełem monumentalnym. Z tego właśnie powodu niezwykle istotne znaczenie mają różnego rodzaju ułatwienia w odszukaniu interesujących zagadnień. Pod tym względem omawiana praca jest zredagowana w sposób niezwykle staranny. Jej uzupełnienie stanowi, bowiem indeks rzeczowy oraz indeks cytatów biblijnych oraz wspomniana wcześniej zaktualizowana przez tłumacza ks. profesora Brzegowego bibliografia przedmiotu.

Łatwo znaleźć odpowiedź na pytanie, do kogo skierowana jest praca Instytucje Starego Testamentu. Zainteresuje ona z pewnością studentów teologii oraz wszystkich czytelników Pisma

Świętego, którzy chcą je lepiej zrozumieć. Takie zadanie praca ojca de Vaux pełni na całym świecie od prawie pięćdziesięciu lat. Należy, więc z wielką radością przyjąć fakt, że ta doceniona i sprawdzona publikacja jest teraz dostępna w sposób łatwiejszy także dla czytelnika polskiego.

Ks. Dariusz K. BARTOSZEWICZ